

ДАНИИЛ АНДРЕЕВ – ВЕСТИТЕЛЯТ НА НОВАТА ДУХОВНА ЕПОХА

Николай Нейчев
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Николай Нейчев. Даниил Андреев – вестник новой духовной эпохи

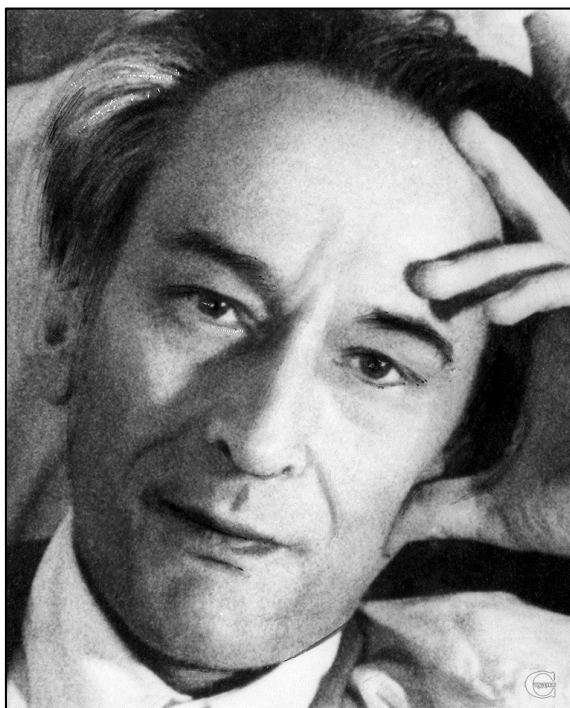
Предлагаемый биографический литературно-критический очерк задается целью осветить основные моменты жизни и творчества одного из наиболее мистических и глубоких мыслителей-визионеров человечества – Даниила Андреева. Это – писатель-диссидент, не опубликовавший при жизни ни строчки из своего потрясающего творчества (большую часть своих произведений Андреев создавал в заключении). Первые издания в начале 90-х годов XX века превратили его в мировую сенсацию, его называли «русским Данте». В особенности главный труд Даниила Андреева – *Роза Мира* – воспринимался культурной элитой как откровение о наступлении для человечества новой духовной эпохи.

Ключевые слова: Даниил Андреев, метаистория, провиденциализм, провидчество, альтернативная духовность, мировая церковь, универсальная религия

Nikolay Neychev. Daniil Andreev – The Herald of the New Spiritual Age

The proposed biographical literary study aims to shed light on the main moments of the life and work of one of the most mystical and profound visionary thinkers of mankind – Daniil Andreev. This is a dissident writer who has not published a single line of his shocking work in his lifetime (most of his works Andreev wrote in prison). His first editions in the early 1990s turned him into a worldwide sensation – he was called “The Russian Dante”. Especially the major work of Daniil Andreev, *The Rose of the World*, is perceived by the cultural elite as a revelation of the coming of a new spiritual age for humanity.

Key words: Daniil Andreev, metahistory, providentialism, visionary, alternative spirituality, worldwide church, universal religion



Даниил Андреев (Даниил Леонидович Андреев, 1906 – 1959) е един от най-загадъчните и проникновени руски поети, писатели и религиозни философи на XX век. Като откровен противник на болшевишката революция и съветската власт, той приживе не е публикувал нито ред от своето грандиозно творчество.

Първото официално издание на негови творби е осъществено едва в края на 80-те и началото на 90-те години на XX в., но глобалните му пророчески визии, отразени най-вече в главната книга на неговия живот – религиозно-философското съчинение *Розата на Света* (*Роза Мира*, 1950 – 1958; публ. 1991 г.), веднага го превръщат в изключително по своята уникалност духовно явление не само за руската, но и за световната култура.

Даниил Андреев е вторият син на големия руски писател Леонид Андреев (1871 – 1919) и внучката на Тарас Шевченко Александра Андреева (по баща Велигорска; 1881 – 1906). Майката умира няколко дни след раждането на Даниил. Потресен от смъртта на любимата жена и спохождан от мисли за самоубийство, бащата няма сили дори да види сина си. Така малкият Даниил е отгледан от бабата Ефросиния Вели-

горска. Те живеят в Москва при семейството на другата ѝ дъщеря Елизавета Доброва (вж. Андреев 2000: 16; Андреева 1993: 5 – 6¹). Домът на Доброви е един от литературните и музикалните центрове на тогавашната културна Москва, посещаван често от Иван Бунин, Максим Горки (който става кръстник на Даниил), Александър Скрябин, Фьодор Шаляпин, актьорите от Художествения театър (МХАТ) и други известни личности (Андреева 1993: 7). Благоприятното влияние на тази творческа атмосфера подтиква малкия Даниил към първите му литературни опити.

Пишел стихове и проза: *огромна епопея, в която действието се разгръща в междупланетното пространство*. Планетите не били онези, които ние познаваме, а всички били измислени. На тях имало собствени религиозни култове, разбира се, основаващи се на сведенията, почерпани от преказаните за деца древногръцки митове, които четял, но с много симпатични авторски допълнения...

(Андреева 1993: 7, к. м.)²

През септември 1917 г. Даниил Андреев постъпва в известната частна московска гимназия на Репман и я завършва през 1923 г., когато – вече след революцията – тя е преобразувана в училище от съветски тип. Продължава учението си във Висшия литературнохудожествен институт, но го напуска в III курс по собствено желание (Андреев 2000: 18). Това е време на творческо съзряване и все пак лириката и прозата, която създава Д. Андреев, са много далеч от каноните на соцреализма, нещо повече – те са „смъртоносно опасни“ (Грушецки 1990: 6). Още в началото на своята литературна дейност писателят разбира много добре, че написаното от него никога няма да бъде напечатано, затова е принуден да изкарва прехраната си като художник оформител.

Всичко съществено в живота на Даниил Андреев „винаги е белязано от ирационалното“ (Андреева 1993: 10). Още петнайсетгодишен, през август 1921 г. той получава първото си видение – за „Небесния Кремъл“, духовния образ на Русия³. На Великден 1928 г. в московския храм „Пок-

¹ Алла Александровна Андреева (1915 – 2005) е втората съпруга на Даниил Андреев – неговият най-верен приятел и съмишленик (гражданският им брак е регистриран през 1945 г.; венчават се в църква на 4 юни 1958 г., няколко месеца преди смъртта на автора). Наред с кратката автобиография, представена в армията на 4.VI.1943 г. от самия писател (вж. Андреев 2000: 16 – 21), нейните спомени са основният източник за живота и творчеството на Д. Андреев.

² Всички курсиви, освен специално уговорените с „к. а.“ („курсивът е на автора“), са мои – Н. Н.

³ Небесният Кремъл ще се превърне в един от най-често срещаните поетически образи в творчеството на Андреев.

ров на Пресвета Богородица“ (съборена от съветската власт през 1930 г.) писателят е осенен от идеята за световната история като единен мистичен поток. Многократно, слушайки в храма Акатиста на преподобния Серафим Саровски, е имал зашеметяващи по своята сила преживявания, сходни на изпитването от светеца (вж. Андреев 1995, т. 2: 62 – 64). Справедливо Андреев е определян като „велик визионер, с когото малцина могат да се сравняват в историята на човечеството“ (Дунаев 2010: 370). Поетът е предусещал образа на чудовището, свързано със същността на държавата; почти е съзирал демоничните същества, упражняващи властта си над Великите градове; или е усещал мощното съприкосновение с онези сили, които по-късно ще нарече *Стихиахи*⁴ на *Шаданакар*⁵ – прекрасните, но в някои случаи и демонични същности – духовете на земните стихии (срв. поемата *Немереча*⁶, 1937, 1950)⁷.

⁴ *Стихиахи* е категорията на богосътворените монади, които се формират в *Шаданакар* (вж. по-нататък) най-вече чрез царството на природата. Има различни видове стихиахи, свързани не само с природните стихии в широкия смисъл на думата, а и с природните стихийни аспекти на човешкото. Опростено казано, под *стихиахи* се подразбират душите на природата.

⁵ Според терминологията на Д. Андреев *Шаданакар* е собственото име на *брамфатурата* (вж. по-нататък) на нашата планета. Състои се от огромен брой (повече от 240) различноматериални слоеве – както разпространствени, така и разновременни. *Брамфатура* означава, че почти всяко небесно тяло има редица различни материални слоеве, образувачи взаимно свързана и взаимно обусловена система. Брамфатури се наричат системите, обединени от общи процеси, протичащи в техните слоеве. Основният процес, който обединява слоевете в по-голямата част от брамфатурите на нашата галактика, е борбата на провиденциалните с демоничните сили. Съществуват обаче и такива брамфатури, които изцяло са попаднали под демонична власт, както и такива, които вече напълно са се освободили от нея.

⁶ Труден за превод неологизъм на Д. Андреев – в най-общ смисъл „непроходим горски гъсталак“, природа, която в случая е свързана със *стихиахи* от демоничен тип. Срв. фрагмент от поемата *Немереча*, 1937 – 1950, в която се говори, че лирическият герой е попаднал сред „злите стихиахи“ и е загадъчно спасен от опасната „немереча“. Подобни неологизми са често срещани в цялото поетическо и прозаическо творчество на автора.

Там, за спиной, в лесу ярятся те,
Кто смерть мою так кликали, так ждали:
Трясин и чащи *злые стихиахи*
В их вероломной, хищной слепоте.
Кем, для чего спасен из *немеречи*
Я в это утро – знаю только я,
И не доверю ни стихам, ни речи
Прозваний ваших, чудные друзья.

(Андреев 1996, т. 3, кн. 1: 433)

Там, зад гърба ми, онези бесуват в гората,
Жадно които зовяха към мене смъртта:
Зли стихиахи на дебрите горски, блатата,
С хищната си, вероломната си слепота.
Кой и защо ме спаси тази сутрин от нея –
От *немереча* – си зная единствено аз,
Чудни приятели, няма да го споделям
В стихове, нито с названия ваши на глас.

Всички стихове в очерка са в превод на Таня Нейчева.

⁷ За произхода, значението и смисъла на сложните и специфични географски, космически, исторически и пр. названия, имена и термини, създадени от Даниил Андреев, ще имаме възможност да говорим и по-нататък.

Тези откровения ще формират визионерското отношение на твореца не само към руската, но и към световната *метаистория*⁸ и метакултура. Своеобразието на създадената от Д. Андреев мистико-поетическа мета-философия на историята се състои в това, че като метод тя окончателно съзрява и се оформя след революцията от 1917 г. и е своеобразен отклик на трагичните събития от началото на XX век (вж. Йонин 2005: 78 – 82).

Преди войната Андреев пише стихове и поемата със средновековен сюжет *Песен за Монсалват*⁹ (*Песнь о Монсальвате*, 1934 – 1938, останала незавършена). Неизвестно е какво точно е създал авторът през посочения период, тъй като по чудо са оцелели само тази поема и няколко стихотворения (вж. Грушецки 2006: 11).

През 1937 г. Даниил Андреев започва работа над „антисъветския“ си роман *Странници в нощта* (*Странники ночи*, 1937 – 1947), замислен като „епопея на духа“ и портрет на епохата. Заглавието на творбата може да се тълкува така: *ние, руските хора, странстваме през нощта, простряла се над Русия* (Андреева 1996: 609). Действието протича в Москва от вечерта до сутринта в продължение на няколко нощи, изпълнени с много събития, случващи се едновременно на различни места. „В застиналата от ужас Москва, под незаспиващия поглед на всички ярко осветени през цялата нощ прозорци на Лубянка“¹⁰ (Андреева 1993: 13) се описва животът на

⁸ Метаисторията е основна методологическа категория в историософията на Даниил Андреев. Според неговото разбиране днес тя се намира извън ползрението на науката и не влиза в нейната методология. Това са процеси, протичащи в онези слоеве на иноматериалното битие, които, пребивавайки в други видове пространства и в други потоци на времето, понякога прозират в процеса, който ние възприемаме като история (вж. Андреев 1995, т. 2: 58). Метаистория е термин, който Даниил Андреев по всяка вероятност заимства от Сергей Булгаков (среща се също и у Николай Бердяев). Метаисторията, казва Сергей Булгаков, е „ноуменалната страна на този универсален процес, който се едната от своите страни се разкрива пред нас като история“ (Булгаков 1911: 103).

⁹ Според необичайната „терминология“ на поета визионер под името *Монсалват* се разбира обиталището на духовната структура на метакултурата, наречено *затомис*, обхващащ Европейския северозапад, Американския север, а също така Австралия и някои части от Африка – това е географски най-обширният и различеният от всички затомиси. Основателят на Монсалват е великият човекодух Титурел, свързан с Христос много преди възплъщението на Спасителя в Палестина. Също като Лоенгрин и Парсифал той не е легендарен герой, а реално съществувал човек. Центърът на Монсалват порано е бил свързан с планинската система на Алпите, но в края на средните векове се изместил далеч на Изток и т. н. (вж. Андреев 1995, т. 2: 130 – 131).

¹⁰ Лубянка – популярното название на зданието, в което се помещават органите на държавна сигурност (Здание органов госбезопасности на Лубянке, 1919 – 1992): ОГПУ, НКВД, КГБ на СССР. От 2018 г. е към състава на ФСБ (Федеральная служба безопасности). Сградата се намира на московския площад „Лубянка“, откъдето идва и названието. *Лубянка* се превръща в един от най-ярките символи на държавния терор. На друго място, припомняйки сюжета на романа *Странници в нощта*, Алла Андреева отново се връща към този образ: „Пеш-

една малка група от московски интелегенти – архитекта Женья Моргенщерн, индолога Леонид Глински, поета Олег Горбов, археолога Саша Горбов и др. – в опита им да се противопоставят на страха от постоянните арести и агресивно напирашката отвън бездуховност, на „духовния сифилис“¹¹ на комунистическия, социалистическия и атеистичния мантилитет.

Работата над романа е прекъсната от избухването на Втората световна война. Преди да замине за Ленинградския фронт¹², авторът скрива ръкописа, като го заравя в земята. В края на войната Андреев продължава работата си над романа, но тъй като ръкописът се оказва сериозно повреден, започва да го пише отначало и почти го завършва през 1947 г. (остават ненаписани две глави).

На 21 април 1947 г. Даниил Андреев е арестуван от органите на НКВД (Народный комиссариат внутренних дел СССР – Народен комиссариат на вътрешните работи на СССР) вероятно по донос. Два дни покъсно арестуват и жена му Алла. След 14-часов обиск от дома им изземат ръкописа на романа (който специално издирват), както и целия останал писмен архив. Следствието продължава 19 месеца. Д. Андреев е осъден на 25 години строг тъмничен затвор, а съпругата му – на 25 години в трудов лагер със строг режим¹³. Обвинението в антисъветска агитация, в участие в контрареволуционна група, в подготовка на терористичен акт – покушение срещу Сталин, е отначало докрай скалъпено от МГБ (Министерство государственной безопасности – Министерство на държавната сигурност). Главната причина обаче е именно „антисъветският роман“ *Странници в нощта*. Осъдени и изпратени по

ком през нощната Москва върви Алексей Юриевич Серпухов (един от героите на романа – б. м., Н. Н.). Не помня къде именно живееше той, но пътят му минаваше край Лубянка. Градът е потънал в мрак с тук-там осветени прозорци на жилищата, но страшното здание на Лубянка свети с всичките си прозорци като с всевиждащи очи – там в следователските кабинети текат нощните разпити“ (Андреева 1996: 616).

¹¹ Този израз писателят използва по-късно в същия смисъл в поемата си *Желязната мистерия* (*Железная мистерия*, 1950 – 1956): „Вот уж и вправду – *духовный сифилис* / *Этой безбожной морали*“ („Точно така е – *духовният сифилис* / на този безбожен морал“ – вж. Андреев 1996, т. 3, кн. 1: 239).

¹² Даниил Андреев е мобилизиран през 1942 г. и в състава на 196-а червеноармейска стрелкова дивизия влиза в обсадения Ленинград по ледения път през Ладожкото езеро. Поради влошеното си здраве служи в погребален отряд (Андреев 2000: 19), погребва убитите в общи гробове и чете над тях православни заупокойни молитви (Андреева 1995: 15). Впечатленията от ужасите на войната пресъздава в поемата си *Ленинградски Апокалипсис* (*Ленинградский Апокалипсис*, 1949 – 1953).

¹³ По онова време в СССР за кратко е отменено смъртното наказание, затова Андрееви получават по 25 години – максималния срок, заменящ смъртната присъда. По-късно, през 1956 г., по времето на Хрущов срокът на наказанието им е намален на 10 години.

затвори и лагери са всички, които са чели романа или дори само са чували за него (около 30 души). Разпитваните са буквално изумени от въпросите на следователите, които настоявали те да назоват мястото и датата на запознанството си с... героите на романа?! Разпитвали за тях като за живи хора, особено за един – споменатия вече Алексей Серпухов (вж. бел. 10), който за разлика от останалите бил готов на открита съпротива срещу съветската власт. Но както отбелязва Алла Андреева, именно Серпухов не е имал прототип от обкръжението на писателя (вж. Андреева 1993: 17; Андреева 1996: 618). „Явно толкова голяма е била изобразителната сила на романиста Андреев, че да принуди служителите на МГБ да търсят дирите на литературни персонажи“ (Грушецки 2006: 12). В подземията на Лубянка са изгорени както романът, така и всички стихове, поеми, дневници и цялата кореспонденция на Даниил Андреев, т. е. *всичко* създадено от писателя до онзи момент.

Даниил Андреев е изпратен във Владимирския затвор¹⁴, а жена му – в Мордовския трудово-исправителен лагер със строг режим¹⁵.

В затворническата килия между 1950 и 1956 г. писателят успява да възстанови по памет – „небивал случай в историята на отечествената поезия“ (Грушецки 2006: 12) – много от унищожените стихове, между които *Кехлибари (Янтари)*, *Горска кръв (Лесная кровь)*, *Древни спомени (Древняя память)*, *Полите на планината (Предгорья)*, *Лунни камъни (Лунные камни)*, *Германци (Германцы)* и др., които по-късно влизат в състава на грандиозния поетически ансамбъл *Руските богове*¹⁶ (*Русские боги*, с примерна датировка: 1936 – 1956¹⁷). Едва ли има по-опасна книга за управляващото тоталитарно статукво от *Руските богове* – тя не само „нарушава рамките“, но *същностно се противопоставя* и буквално *разрушава* „съветския“ мит (Романов 1993: 433).

¹⁴ Затворът е известен още под името „Владимирский централ“ (Владимирская тюрьма особого назначения МГБ СССР) – един от най-прочутите и легендарни затвори в Русия за политически престъпници, обвинени в шпионаж, диверсия, тероризъм, за военнопредстъпници от различни националности, за участници във всякакви антисъветски организации и пр. Затворът е с над двестагодишна история; намира се в град Владимир, който е разположен на 176 км източно от Москва. По-подробно – вж. Закурдаев 2013.

¹⁵ С други думи, в т. нар. Дубравный лагерь (съкр. Дубравлаг) – колонии за осъдени по политически причини (т. е. по параграф 58-и). Намира се в днешната Република Мордовия.

¹⁶ Книгата *Руските богове* е разделена на 20 глави (последните две са ненаписани) и надхвърля 400 печатни страници (срв. Андреев 1993, т. 1: 27 – 431). Жанрното определение „поетичен ансамбъл“ подчертава уникалния жанров синтез на творбата *Руските богове*, съставена от лирически фрагменти, стихотворения, поеми (включително „драматургична“ поема, „симфонична“ поема) и проза.

¹⁷ Двойната датировка е мотивирана именно от обстоятелството, че написаното през 1936 г. и унищожено през 1947 г. е възстановено през периода 1951 – 1956 г.

Ето няколко от многобройните примери:

Радостный Олимп
рождающей расы,
Борющихся масс желанные миры:
Десятиметровые фанерные колбасы,
Куполоподобные
красные
сыры.

Кляксами малярными –
оранжевые, синие,
Желтые конфеты цветут,
как май, –
Социалистическая
скиния,
Вечно приближающийся рай.

(Из триптиха *Столица ликует*.
II. Изобилие. // Андреев 1993,
т. 1: 77 – 78)

Радостен Олимп
на раждаща се раса,
масите народни в бой за свят желан:
десетметрови шперплатови колбаси,
куполоподобни
пити
кашкавал.

С пръски от боя –
оранжеви и сини –
и жълти бонбони цъфтят
като май –
социалистическата
скиния¹⁸,
вечно приближаващият рай.

(Из триптиха *Столицата ликува*.
II. Изобилие)

Удивително е как със своя неподражаем стил¹⁹ поетът съумява само в две строфи да унищожи с убийствена ирония както кулинарната скиния на социализма, така и главния мит за вечно приближаващия се, но обречен никога да не настъпи комунистически рай. За странните обреди на безбожната държава, заменили изконните религиозни ценности, Даниил Андреев пише в тетраптиха *Демоници. Предупреждение* (*Демоницы. Предупреждение*):

¹⁸ *Скинията* е подвижният храм, който води израелските племена в 40-годишния им поход из пустината към Обетованата земя (срв. Изх. 25 – 40).

¹⁹ За художествения си стил Даниил Андреев говори така: „В изкуството не всичко се изговаря докрай, дори и при този необичаен стил, към който прибягвам и който може да се нарече *метареализъм*“ (Андреев 1993, т. 1: 180).

Ее страшным мирам
Не воздвигнется храм
У Кремля под венцом пентаграмм,
И сквозь волны времен не могу разгадать
Ее странного культа я сам.

Страховитият свят
Ще остане без храм
На площада пред Кремъл, увенчан с пентаграм²⁰,
А какъв ли ще бъде този култ чудноват,
През вълните на времето виждам едвам.

Но судьба мне дала
Два печальных крыла
И теперь, как вечерняя мгла,
Обнимаю в слезах безутешной тоски
Обескрещенные купола.

С две печални крила,
От съдбата дарени,
и подобно вечерна мъгла
аз прегръщам куполите обезкръстени
с безутешна тъга.

(Из *Безучастно глаза миллионов скользнут...* // Андреев 1993, т. 1: 98)

(Из *Безучастно ще плъзнат поглед милиони...*)

Не по-малко саркастичен е авторът и към демоничния образ на великодържавните социалистически главатари – и разбира се, към най-главния *уицраор*²¹, *Жругр*²² – Сталин, една от главните инкарнации по пътя на появата на Антихриста.

И свидетельство,
о склонившемся
к нашим мукам
Уицраоре, угашающем все огни,
Ты преемникам –
нашим детям –
и нашим внукам –
Как чугунная
усыпальница,
сохрани.

И свидетельство
за причинителя
на нашите мъки –
Уицраор, задушаваш всеки пламък,
Ти за наследниците –
нашите деца –
и наши внуци –
подобно в гробница
от здрав чугун
го запази.

(Из *Гипер-неон*, 1951 // Андреев 1993, т. 1: 83)

(Из *Хипер-неон*²³, 1951)

В триптиха *За онези, които лъгаха доверието на народа* (*О тех, кто обманывал доверие народа*, 1950?) Андреев разкрива причините за установяването на тоталитарната власт: от една страна – насилието на огромния репресивен апарат, а от друга – покорството на народа.

²⁰ Пентаграм – петолъчна звезда, разпространен магически символ, използван при заклинания с цел подчиняване на бесовете. Централен знак на Дявола, на „дяволския култ“, а в случая – и на *соцкулта*.

²¹ Според терминологията на Андреев *уицраорите* са демоните на великодържавието.

²² *Жругр* е общото название на руския уицраор (за това вж. по-нататък).

²³ Пеон – стъпка в античното стихосложение, състояща се от една дълга и три кратки срички.

Тут Безопасность тверже всех законов,
И циферблат над уличной толпой
Отсчитывает здесь для миллионов
Блаженной жизни график круговой.

И тихо мчится ток многоплеменный,
Дух затаив, – взор книзу, – не стуча, –
Вдоль площади, парадно заклеименной
Прозваньем страшным: в память палача.

Тук Сигурността²⁴ е по-корава от закона
И над тълпата уличният циферблат
Тактува строго ритъм на милиони –
Цикличен график на блажения живот.

И многоплеменен поток е устремен,
Минава тихо, – поглед свел, – с дъх затаен, –
Надолу по площад, наречен в памет на палача²⁵
Със страшно име и парадно заклеимен.

(Андреев 1993, т. 1: 84)

В ужасяващите условия на Владимирския политизолатор Даниил Андреев започва и завършва черновите на още две знакови творби: фундаменталния си религиозно-философски трактат *Розата на Света* и огромната драматургична поема *Желязната мистерия* (*Железная мистерия*, 1950 – 1956) – общо съставляващи много голям текстови обем²⁶. Гениалният затворник пише своите творби на случайно попаднали хартиени късчета. При внезапните обиски в килията му ги конфискували. Той започвал да пише отначало. През 1954 г. Д. Андреев получава тежък инфаркт, последствията от който довеждат след няколко години и до смъртта му през 1959 г. Но все пак имало и „лъч надежда“. Всички в килията вземали участие в криенето на листчетата, включително и „военните престъпници“, немци и японци, които не могли да ги прочетат и нямали понятие от написаното... „Помислете само: хора спасяват записки единствено поради това, че някой друг човек пише стихове, които те не могат да прочетат!“ (Белгородски 2004).

След смъртта на Сталин и Берия настъпва известно облекчаване на режима. През 1954 г. за началник на затвора е назначен Давид Крот²⁷, който разрешава кореспонденцията и свижданията с роднини. Това дава безценна възможност на Даниил Андреев да спаси голяма част от стиховете: някои от тях изпраща до Алла Андреева в картички и писма,

²⁴ Имат се предвид органите на държавната сигурност.

²⁵ Става дума за Феликс Едмундович Дзержински (1877 – 1926) – съветски политически деец, болшевишки лидер и ръководител на съветската тайна милиция. В настоящия стих той се споменава само метонимично: *палач*.

²⁶ Трактатът *Розата на Света* е структуриран в 12 книги и е с обем над 600 печатни страници (срв. Андреев 1995, т. 2: 6 – 604). Творбата *Желязната мистерия*, която се съсредоточава върху мистичното осмисляне на метаисторията на Русия в нейното минало, настояще и бъдеще (Грушецки 1990: 8, Дунаев 2010: 385 и сл.), е изградена от *Встъпление*, 12 акта и завършва с *Послеслов*. Тя съдържа хиляди стихове, заемащи повече от 300 печатни страници (срв. Андреев 1996, т. 3, кн. 1: 7 – 312).

²⁷ По-точно Крот е заместник-началник по оперативната работа, но за известно време е назначен да изпълнява длъжността началник на затвора (вж. Закурдаев 2013: 113).

а други предава тайно при свижданията си с нея (вж. Андреева 1993: 19 – 20; Андреева 1998: 219 – 220). Но творбата на живота му – *Розата на Света*, чийто чернови ръкопис е на хиляди разхвърляни късчета хартия и тетрадки, няма как да се изнесе. Намесва се щастливият случай. Писателят съобщава на жена си, че е изпратен в Москва за преразглеждане на делото му и че е оставил във Владимирския затвор торба с личните си вещи, между които са безредно разхвърляни и записките на книгата. Алла Андреева отива на свиждане във Владимир, но там ѝ казват, че нейният мъж е преместен в Москва, и ѝ предават торбата. Началникът Давид Крот и този път „си затваря очите“. По-късно А. Андреева си спомня с чувство на признателност: „Давид Иванович много добре знаеше какво ми дава и го направи съзнателно“ (Андреева 1993: 22). Така ръкописът на *Розата на Света* е спасен като по чудо! И наистина чудото става:

Самотно е духовното противопоставяне на твореца срещу чудовищната мощ на държавното колело, което е готово да помете и смачка всичко по пътя си, – но ето, пред нашите очи колелото започва да скърца и да се разпада самò, а книгите, картините, музиката, създавани в дълбока нелегалност, засияват в слава. Те не са много, те винаги са били малко, но именно от тях започва да се строи зданието... Такива са книгите на Андреев.

(Грушецки 2006: 7)

Хрущовската комисия по преразглеждане на делата на осъдените не освобождава писателя. Причината е заявеното от Андреев:

Не съм се канил да убивам никого, моля по тази част да се преразгледа делото ми. Но докато в Съветския съюз няма свобода на съвестта, свобода на словото и свобода на печата, моля да не ме смятате за напълно съветски човек.

(Андреева 1993: 21)

Най-сетне на 21 април 1957 година тежко болният поет излиза от затвора. Остават му 23 месеца живот. За този кратък период писателят извършва колосална работа: оформя ръкописите на книгите *Руските богове* и *Желязната мистерия*, завършва и „сглобява“ текста на *Розата на Света*. Писането върви в пълна тайна, за която знае само жената на писателя. Даниил Андреев умира на 30 март 1959 г. в деня на преп. Алексий, човек Божи.

Писателят умира, но продължава сложният и драматичен 30-годишен период от живота на неговите ръкописи. Те се крият у приятели и нелегално се разпространяват в копия от ръка на ръка. Според някои сведе-

ния КГБ продължава да издирва най-вече ръкописа на *Розата на Света*. Едва в началото на 80-те години на XX в. оригиналните чернови на Даниил Андреев успешно са изпратени отвъд границите на Съветския съюз. Ръкописите и досега се пазят в Руския архив на университета в град Лийдс (Великобритания).

* * *

Основните творби на Даниил Андреев – *Руските богове*, *Желязната мистерия* и *Розата на Света*, съставят „титаничен триптих“, който следва да се възприема като единно цяло. Съвсем основателно Г. Йонин отбелязва:

Епосът, лириката, драмата, изповедта, литературната критика, религиозният трактат, историческите портрети, историко-философските характеристики на епохите и събитията, сложно дефинираните светове и сили, прилагането на тези дефиниции към сатиричните, пророческите и апокалиптичните картини и дори към конкретните и съкровени мигове на лирическо себеизразяване – всичко това в трилогията на Андреев съставлява органично единство.

(Йонин 2005)

Основната тема и в трите произведения е структурата на мирозданието и как тази структура е проникната от постоянната борба между силите на Доброто и Злото. Дори можем да кажем, че поетичният ансамбъл *Руските богове* и драматургичната поема *Желязната мистерия* са своеобразен лирически „двойник“ на религиозно-философския трактат *Розата на Света*. Сякаш авторът насочва своите мистични прозрения към два типа читатели: едните са склонни да възприемат по-добре езика на прозата, а другите – езика на поезията.

В книгите *Руските богове* и *Желязната мистерия* Андреев повтаря в лиризиран вид (което обаче съвсем не намалява литературните достойнства на поетичния изказ) всички основни положения, всички ключови понятия и всички сведения за света на трансцендентното, които срещаме в *Розата на Света* (вж. Андреев 1993, т. 1). Те са следните: метагеографията на планетарния космос; метаисторията на човечеството от най-древни времена до края на текущия еон; възможността за изменение на законите на природата чрез сътворчеството на човека и духовните йерархии; хармоничното нароудоустройство; изначално демонизираният институт на държавата; светът на стихиялите, придаващ на планетата характер на живо същество; първостепенната роля на съвместно издигнатото здание на световната интеркултура за възвръщането на изгубената скала на ценностите;

и не на последно място, създаването на единна интеррелигия на човечеството – Розата на Света²⁸ (вж. Грушецки 2006: 15).

Особено внимание заслужава уникалният „андреевски“ *терминологичен език*. Той е необичаен, чудат, сложен, дори на места поразяващ, но подобно на един именит свой съвременник от другата страна на Желязната завеса – Мартин Хайдегер, Даниил Андреев разбира, че за реалността на другото битие и отвъдните светове е невъзможно да се говори с обикновения, логически разбираемия език, съставен от думите и понятията на всекидневието. За разлика от немския философ обаче писателят Андреев е убеден, че той е само проводник на пророческо откровение от „други светове“: „И моята задача е да изразя това откровение така, както съм го преживял именно аз – и толкова“ (Андреев 1995, т. 2: 58). В този смисъл руският писател е не философ, а по-скоро „вестител“ и „духовидец“ на Откровението. Обективната достоверност на „субективния“ мистицизъм и визионерството на Андреев не бива да се подлагат на съмнение. Ето как в *Розата на Света* авторът многократно свидетелства за своите „метаисторически озарения“:

Именно в затвора започна за мен новият етап на метаисторическото и трансфизическото познание. Миговете на метаисторическото озарение ставаха все по-чести. Дългата поредица от нощи се превърна в непрекъснато съзерцание и осмисляне. Глъбинната памет започна да изпраща към съзнанието все повече и повече ясни образи, озаряващи с нов смисъл както събитията от личния ми живот, така и историческите и съвременните събития. И накрая, събуждайки се сутринта след кратък, но дълбок сън, аз разбирах, че днес сънят е бил изпълнен не със съновидения, а с нещо съвсем друго: с трансфизически странствания.

(Андреев 1995, т. 2: 66)

Сякаш за да отклони всякакви съмнения относно *реалността* на преживените от него озарения, авторът категорично подчертава:

Способен съм да се усъмня в много неща, бих се отнесъл с подозрение към истинността на много от ставащото във вътрешния ми свят, но не и към тези срещи.

²⁸ Розата на Света – бъдещата всерхристиянска Църква от последните времена, обединяваща в себе си всички църкви от миналото и единена върху основата на свободната уния на всички религии със светла насоченост, т. е. принадлежащи към „дясната ръка“. В този смисъл Розата на Света е интеррелигиозна или панрелигиозна. Основната ѝ задача е спасението на възможно най-голям брой човешки души и предпазването им от опасността за духовно поробване от бъдещия противобог.

Видях ли ги тях самите²⁹ по време на тези срещи? Не. Разговаряха ли те с мен? Да. Чувах ли техните думи? И да, и не. Чувах, но не с физическия си слух. Сякаш те говореха някъде от дълбините на моето сърце. Много от думите им, особено новите за мен названия на различните слоеве на Шаданакар и йерархиите, ги повтарях пред тях, старайки се да предам звученето им възможно най-близко до физическата реч, и ги питах дали така е правилно. Някои от названията и имената се налагаше да се уточняват по няколко пъти; имаше и такива, които в по-голяма или по-малка степен не можах да намерят съответствие на нашите звуци. Много от тези неземни думи, произнесени от великите братя, се съпровождаха от светлинни явления, но това не беше физическа светлина, макар и в някои случаи те да са сравними с проблясване на мълнии, в други – със зарево, в трети – с лунно сияние. Понякога това вече не бяха само думи в нашия смисъл, а сякаш цели акорди от фонетични съзвучия и значения. Тези думи беше съвсем невъзможно да се преведат на наш език, налагаше се да се избере от всички значения само едно, и от всички съгласувано звучащи съчетания – едно. Но беседите не се изчерпваха единствено с отделни думи, а имаше въпроси и отговори, цели фрази, изразяващи много сложни идеи. Тези фрази, без да се разчленяват на думи, сякаш се възпламеняваха изведнъж, отпечатвайки се върху сивия лист на моето съзнание, и озаряваха с необичайна светлина това, което беше за мен тъмно и неясно и което засягаше моя въпрос. По-скоро това бяха дори не фрази, а чисти мисли, които ми се предаваха непосредствено и без думи.

По такъв начин метаисторическите озарения, съзercания и осмисляния се допълваха от трансфизически странствания, срещи и беседи.

(Пак там: 68)

Що се отнася до специфичната „терминология“, писателят обяснява на едно място в *Розата на Света* (кн. II, гл. 3, § 6) следното:

Мисля си, че у много четящи тази книга възниква недоумението: защо всички нови думи и имена, с които се обозначават страните на трансфизическия свят и слоевете на Шаданакар, дори названията на почти всички йерархии, са неруски? А това е така, защото руската метакултура е една от най-младите: когато е възниквал нейният Синклит³⁰, всичко вече е било назовано от други. Най-често в тези думи се усеща звучене, напомнящо на санскритски, латински, гръцки, еврейски и арабски език, а понякога – и на още по-древни езици, които не познава нито един филолог. От само себе

²⁹ Става дума за личностите, съпровождали го в трансфизическите му странствания по време на сън. Ето какво свидетелства Алла Андреева: „Насън (това, което той е разбрал и ми е споделял) по другите светове са го водили Лермонтов, Достоевски и Блок...“ (Андреева 1993: 18).

³⁰ Синклит – множеството от вестители, родомисли, гении и много други, останали неизвестни „подвижници и творци на деятелната любов“.

си се разбира, че не ги познавах и аз; само по тези отделни думи аз съдя за тяхната странна фонетична физиономия.

(Андреев 1995, т. 2: 111)³¹

Даниил Андреев обяснява и по какъв начин са му „дадени“ структурата и „великият чертеж“ на земния космос – Шаданакар:

Последният от великите затомиси³² се намира в състояние на сътворение. Това е Аримоя³³, бъдещият затомис на общочовешката метакултура, свързана с възникването и господството на бъдещата интеррелигия на Розата на Света. Материалността на Аримоя, както и на другите затомиси, се създава от една от ангелските йерархии – Господствата³⁴; великият човекодух, който е бил последното възплъщение на Земята – Зороастър³⁵, ръководи създаването на това, което аз условно ще се реша да нарека с израза „велик чертеж“.

(Пак там: кн. III, гл. 2: 133)

Според откровението на Даниил Андреев основните понятия във „великия чертеж“ на „многослойната“ вселена, проявена съответно и в многослойния космос на Земята, най-общо са следните³⁶:

³¹ Тези думи – продължава писателят духовидец, – „колкото и да са странни, ще ги повтарям, докато съм жив. Аз съм длъжен. Може би ще повярва един от милиони, може би един от хиляди. И тогава ще се оправдае моето съществуване на земята“ (Андреев 1995, т. 1: 178).

³² Затомиси са висшите слоеве на всички човешки метакултури, техните небесни страни, опората на народоводителните сили, обителите на синклитите – техният общ брой достига 44.

³³ Аримотея е сега създаващият се затомис на общочовешката метакултура, т. е. затомисът на Розата на Света.

³⁴ Според богословската християнска традиция ангелската йерархия се състои от 9 чина (три триади). В първата и най-върховна триада влизат *серафими, херувими, престоли*; във втората – *господства, сили, власти*; а в третата – *начала, архангели, ангели* (вж. Дионисий Ареопагит 1997: 57 – 59).

³⁵ Зороастър, също Заратустра (на авестийски език: *Zarathuštra*, *Zarathustra*, на старогръцки: *Ζωροάστρ Ζροαστῆρ / Ζωροάστρης Ζροάστρῆς*) е ирански религиозен реформатор, основоположник на зороастризма, държавна религия на Персия от времето на Ахеменидите (550 – 330 г. пр. Хр.) до края на Сасанидската епоха (III – VII в. сл. Хр.). Името Зороастрос (*Ζωροάστρης*) е гръцка транслитерация на авестийското Заратустра. Кога точно е живял пророкът, е трудно установимо – предположенията се движат в твърде широки граници – между XVIII и VI век пр. Хр.

³⁶ Най-напред обаче е особено важно в случая да се подчертае това, което отбелязва андреєведът Алексей Колцов: „Даниил Андреев е свършено чужд на всякаква „езотерика“ в съвременното ѝ разбиране в смисъл на сбор от множество вулгарни псевдорелигиозни учения, твърдящи, че съществуват някакви тайни древни знания и практикувани произволно и напълно неграмотно от гледна точка на религиознанието и историческата наука, т.е. в смисъл на претълкувания на религиозните текстове на различни

Система от разноматериални слоеве, проникващи и окръжаващи всяко небесно тяло, наречена *брамфатура*; брамфатурата на нашата планета е *Шаданакар*.

Низшите инопространствени подземни материални слоеве (антикосмосът – „черното огледало, сърцето на Мрака“) са *ишрастите* – те са обиталища на античовечеството (наречени *игви*) и противостоят на затомисите; *уицраорите* са демоните на великодържавието; *Жругр* е общото название на руския уицраор (от Иван Грозни³⁷ през Лъже-Димитрий³⁸, та до Сталин³⁹, който е последният засега уицраор и оръ-

религиозни учения от миналото. Даниил Андреев напълно игнорира астрологията и всички подобни „науки“, за тях просто няма място в неговата система. *Розата на Света* е състоятелна като *цялостна система*, призвана да отразява *обективната реалност*, и както показва полемичната практика, е във висока степен устойчива на критика. Тя е *обективно сложна* по структурата на понятийните взаимовръзки, но при цялата си сложност притежава изключително, дори безпрецедентно равнище на *непротиворечивост*“ (Колцов 2010, к. м. – Н. Н.). По-подробно по въпроса за отношението на *Розата на Света* към теософията, гностицизма, софиологията, историософията и пр. – вж. Колцов 2005.

³⁷ На делата и съдбата на първия цар и „уицраор“ на Русия – Иван IV Василевич Грозни (1530 – 1584), е посветена поемата на Андреев *Гибелта на Грозни (Гибель Грозного, 1951)*, съставляща XII гл. от цикъла *Руските богове* (Андреев 1993, т. 1: 258 – 287) и представляваща своеобразен поетически паралел на *Розата на Света*.

³⁸ За епохата на самозванеца Лъже-Димитрий (цар от 1605 до 1606 г.), известна като Смутното време, вж. „симфонията“ на Андреев *Рух* (в превод от староруски *рух* означава „тревога“, „призив към всенародна отбрана“), съставляща XIII гл. от ансамбъла *Руските богове* (Андреев 1993, т. 1: 288 – 326).

³⁹ Според Андреевата есхатология в поемата *При демоните на възмездието (У демонов възмездия, 1955* – гл. XV от *Руските богове*) се описва с неподражаемо поетично внушение пътят, който изминава душата на Сталин след смъртта. Душата с *кървавата* „маршалска звезда“ е запратена в *световете на Възмездието* и последователно преминава през кръговете на това своеобразно Чистилище, като всяко пропадане от слой в слой е по-ужасно от предходното: *Скривнус* и *Ладреф* (в тези два начални слоя на Чистилището душата му осъзнава истинското лице на безбожния свят и се озарява от мисълта дали това си е струвало планините от жертви) → *Мород* (тук изживява ужаса от обема на извършеното зло) → *Агр* (една от мъките в Агр е осъзнатото съзерцаване на собствената осакатеност и за първи път душата му изпитва чувството на жалост) → *Буствич* (тук се заражда омерзение към непросветленото плътско начало) → *Шим-биг* (душата му изстрадва до краен предел една от най-великите мъки – срама) → *Дромн* (тук се появява догадката, че поради неверието си в безсмъртието на душата той е избрал сам Небитието и изоставеността) → *Окрус* и *Гвезгр* (в тези слоеве изниква споменът, че в детството си е бил предупреждаван от християнското учение за закона на възмездието, и се изяснява космическият дуализъм – борбата между два космически принципа) → *Укарвайр* (в този слой телесната мъка превъзвисява всички усилия на въображението) → *Пропулк* (в този слой духовната мъка заглушава телесната – непоносима е тъгата и жаждата за разкаяние; яснотата на съзнанието достига степента на абсолютното знание за битието на Логоса) → *Суфел* (тук се спускат тези, които упорстват в

дие на демоничното); адът на уицраорите е *Унум* – „дъждът на вечната тъга“⁴⁰ – попадналите там са обречени навеки; *Гагтунгр* е името на планетарния демон на нашата брамфатура, проявяващ се в три ипостаси: Велик мъчител (*Гистург*), Велика блудница (*Фокема*) и Велик осъществител на демоничния план (*Урпарп*)⁴¹.

Човечеството обитава брамфатурата на слоя *Енроф*, съставен от свръхнароди (група от нации или народности, създаващи обща метакултура⁴²); *затомисите* са висшите слоеве на всички човешки метакултури – техният небесен образ; *Олирна* е общочовешката страна на починалите, различна за всяка метакултура; *Навна* е съборната душа на руската метакултура. *Звента-Свентана* (дъщерята от мистичния брак на руския демиург Яросвет със съборната душа на руския свръхнарод) е Вечната женственост, Невестата на планетарния Логос, която, явявайки се в горните слоеве на Шаданакар, ще причини бъдното осъществяване на Розата на Света, чиято същност в плана на социалното – е хармоничното устройство на света, а в плана на духовното – бъдещата Всехристиянска Църква.

Така подобно на Данте, създателя на грандиозната *Божествена комедия*, в своята мащабна книга *Розата на Света* Даниил Андреев събира „опита на великите ясновидци от миналото“ и „визионерите на различни народи“ (Грушецки 1991: 285), като изгражда наново „модела“ на съвременния Ад, Чистилище и Рай. Но за разлика от Дантевата система, която по думите на писателя „може да бъде приета в основни линии като панорама на иноматериалните слоеве на романо-католическата метакултура“ (Андреев 1995, т. 2: 67), „русият Данте“ сътворява наднационален и надконфесионален образ на космическата метафизична вселена. Концепцията на Андреев има „вселенски характер в най-буквалния смисъл на тази дума“ (Померанц 2009).

злото; тук се намират тези, които не са нужни дори на дявола) и т. н. (срв. Андреев 1993, т. 1: 327 – 362). Но както става ясно от *Желязната мистерия* (акт X, *Пепелището*), чрез милосърдната жертвоготовност на Навна (съборната душа на руската метакултура), която се спуска и в най-дълбоките бездни на чистилището, се спасяват душите на всички грешници, дори и на тези, които развърщават човешкия дух (вж. Андреев 1996, т. 3, кн. 1: 247 – 249).

⁴⁰ Вж. *Желязната мистерия*, акт I, *Нахлуването* (Андреев 1996, т. 3, кн. 1: 34).

⁴¹ Освен в *Розата на Света* (вж. кн. 4, гл. 1 – 3) структурата на този антисвят е подробно изложена и в поемата в проза *Преобръненият свят* (*Изнанка на мира*, 1955 – 1958), съставна част от поетическия ансамбъл *Руските богове* (вж. Андреев 1993, т. 1: 176 – 202).

⁴² Що се отнася в частност до синклита на българския народ, според писателя отначало той е принадлежал към византийския свръхнарод и към метакултурата на Византия (вж. Андреев 1995, т. 2: 230), а в последно време се доближава до руската метакултура (вж. пак там: 134).

За руските писатели литературата винаги е била нещо повече от литература. Даниил Андреев не прави изключение в това отношение. Затова от съдържателна (идеологическа) гледна точка неговото творчество никога не се е възприемало (и едва ли ще се възприеме някога) еднозначно. То винаги ще предизвиква оживени, а понякога и ожесточени спорове⁴³. Много читатели и критици може би няма да приемат (и не приемат) утопичността или дързостта на някои концептуални идеи, изказани от автора на *Розата на Света*.

Такава например е тезата, че е необходимо създаването на Световен художествен съвет, който да упражнява контрол и да решава кое художествено произведение може да бъде публикувано и кое – не (вж. Андреев 1995, т. 1: 39 – 40). И макар авторът иронично да отбелязва, че това щяло да бъде „лебедовата песен на цензурата“, подобна мисъл все пак звучи обезпокоително. Това и други съображения (от социален, икономически и политически характер) карат някои изследователи да квалифицират учението на *Розата на Света* като форма на „мистичен комунизъм“ и „религиозен интернационал“ (Епщайн 2010: 424, 428 и сл.), а Андреев – като „свръхнадарен, може би гениален мистик, умерено надарен поет и съвършено бездарен политически мислител“ (пак там: 466). Други автори, напротив, определят Андреев като „един от кумирите на постмодернистичната епоха“ (Дунаев 2010: 358), завладян от „бесовска съблазън“ (пак там: 363 и сл.). Струва ни се, че подобни мнения са твърде субективни и в своята крайност не издържат на сериозна критика, защото се основават по-скоро на външно структурно сходство, отколкото на вътрешно родство с дадено явление (било то „православно“, „пантеистично“, „модернистично“, „постмодернистично“, „езотерично“ и пр.).

Особено шокираща на пръв поглед е една от основополагащите концепции на Даниил Андреев за преждевременно прекъснатата и следователно *недовършена* мисия на Исус Христос на земята (вж. Андреев 1995, т. 1: 144 – 145). Такава мисъл е стряскаща за ортодоксално вярващия християнин⁴⁴, но от гледна точка на метаисторическата телеологич-

⁴³ Вж. например полемиката в „андреевството“ между критиците Михаил Дунаев, Алексей Колцов, Михаил Епщайн и др. (за това по-подробно в: За и Против 2010).

⁴⁴ По въпроса за „неправославната“ (дори „антиправославната“) същност на Андреевото „еретично“ учение подробно разсъждава Михаил Дунаев (вж. Дунаев 2010). Но съвсем противоположна е позицията на прот. Валентин Дронов, според когото „Даниил Андреев е православен християнин по произход, възпитание и светоглед. Той е такъв и в литературата, и в живота. [...] Православието на Даниил Андреев пронизва цялата му поезия“ (Дронов 2010: 322).

ност, водеща човечеството към бъдещо екуменично единение на всички църкви, т. е. към „религията на бъдещето“, тя е напълно обоснована. Както правилно отбелязва андрееведът Владимир Грушецки, такова смущение от несъответствието с догматите е предизвикано от „грешка“, тъй като се сравняват предмети от различни понятийни редове. „*Човекът* Даниил Андреев е изминал своя кратък живот като убеден православен християнин. *Художникът* Даниил Андреев е създал произведение, което несъмнено ще обогати съкровищницата на световната култура“ (Грушецки 1991: 286, вж. още: Колцов 2010). Впрочем самият автор нееднократно подчертава, че неговата книга не е догматично предписание и ръководство за конкретна дейност, защото, ако въобще може да се говори за някакви догмати, то догматиката на *Розата на Света* „е дълбоко динамична, многоаспектна, способна на по-нататъшно обогатяване и развитие, на по-нататъшно усъвършенстване“ (Андреев 1995, т. 1: 22).

Творчеството на Даниил Андреев е феномен и трябва да се възприема и разглежда като феномен, т. е. като значимо и уникално явление в човешката култура. Несъмнено много от съжденията, изказани в произведенията на руския писател, се оказват пророчески и намират потвърждение още в нашата епоха⁴⁵. Със своите провиденчески откровения Даниил Андреев категорично известява най-важната необходимост, която стои пред бъдещото човечество – сътворяването на една принципно нова алтернативна духовност.

ЛИТЕРАТУРА

Андреев 1993: Андреев, Д. Л. *Русские боги*. [Andreev, D. L. *Russkie bogi*.] // Андреев, Д. Л. *Собрание сочинений. В 3-х т.* Москва: Присцельс; Моск. рабочий, 1993, т. 1, 27 – 431.

⁴⁵ Например ясно изразена от поета е идеята (в *Желязната мистерия*, акт X, *Пепелище*) за Обединена Европа (според израза на автора – *Соединенные Государства Европы* – вж. Андреев 1996, т. 3: 262) или за активизирането на религиозните екуменически тенденции от втората половина на XX и началото на XXI век. По духовен път Даниил Андреев стига в своето творчество дори до някои научни открития. Например в областта на историческата археология в *Розата на Света* се предсказва съществуването на протоиндийска цивилизация (нар. харапска), а в *Желязната мистерия* (акт XI, *Възможностите*) поетът мислител говори: „– Опять проклятые опыты / С интрапротонной силой!“ („Пак тези проклети опити / С интрапротонната сила!“ – Андреев 1996, т. 3: 280), т. е. става дума за *вътрепротонни сили*, които по-късно квантовата механика открива във вътрешната структура на протоните (смятани до края на 50-те години за елементарни частици подобно на електроните). Идеята за неелементарността на протоните (теорията за кварките), която се появява през 1964 г., пет години след смъртта на писателя, е експериментално потвърдена едва в края на 60-те години. По-подробно по този въпрос вж. Колцов 2003.

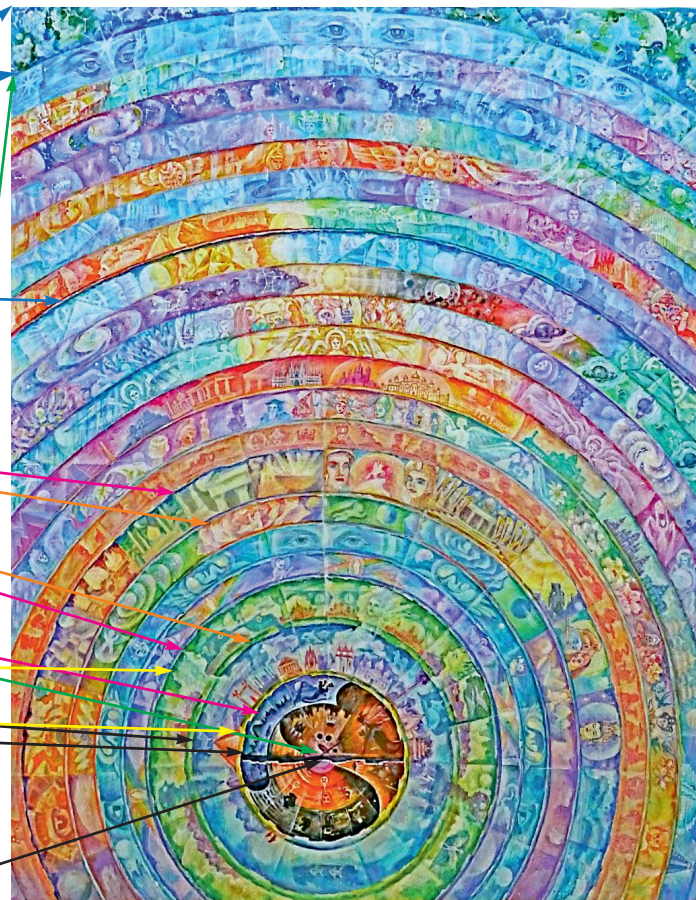
- Андреев 1995:** Андреев, Д. Л. *Роза Мира*. [Andreev, D. L. Roza Mira.] // Андреев, Д. Л. *Собрание сочинений. В 3-х т.* Москва: Присцельс; Моск. рабочий, 1995, т. 2, 6 – 604.
- Андреев 1996:** Андреев, Д. Л. *Железная мистерия. Стихотворения и поэмы*. [Andreev, D. L. Zheleznaya misteriya. Stihotvoreniya i poemy.] // Андреев, Д. Л. *Собрание сочинений. В 3-х т.* Москва: Присцельс; Моск. рабочий, 1996, т. 3, кн. 1, 7 – 312.
- Андреев 2000:** Андреев, Д. Л. Автобиография красноармейца Андреева Даниила Леонидовича, бойца команды погребения 196 Краснознаменной стрелковой дивизии. [Andreev, D. L. Avtobiografiya krasnoarmeysa Andreeva Daniila Leonidovicha, boytsa komandy pogrebeniya 196 Krasnoznamennoj strelkovoj divizii.] // *Даниил Андреев в культуре XX века*. Москва: Мир Урании, 2000, 16 – 21.
- Андреева 1993:** Андреева, А. А. Жизнь Даниила Андреева, рассказанная его женой. [Andreeva, A. A. Zhizn' Daniila Andreeva, rasskazannaya ego zhenoj.] // Андреев, Д. Л. *Собрание сочинений. В 3-х т.* Москва: Присцельс; Моск. рабочий, 1993, т. 1, 5 – 26.
- Андреева 1996:** Андреева, А. А. Роман «Странники ночи». [Andreeva, A. A. Roman «Stranniki nochi».] // Андреев, Д. Л. *Собрание сочинений. В 3-х т.* Москва: Присцельс; Моск. рабочий, 1996, т. 3, кн. 1, с. 609 – 625.
- Андреева 1998:** Андреева, А. А. *Плавание к Небесному Кремлю* (гл. 16 – 29, Эпилог). [Andreeva, A. A. Plavan'e k Nebesnomu Kremlyu (gl. 16 – 29, Epilog).] Москва: Редакция журн. „Урания“, 1998, 131 – 282.
- АЭ:** *Андреевская энциклопедия* (автор и составитель Михаил Белгородский). [Andreevskaya entsiklopediya (avtor i sostavitel' Mihail Belgorodskij).], <<https://rozamira.nl/lib/ae/index.htm>> (09.03.2020).
- Белгородски 2004:** Белгородский, М. Андреев, Даниил Леонидович (1906 – 1959). [Belgorodskij, M. Andreev, Daniil Leonidovich (1906 – 1959).] // *Андреевская энциклопедия*, <<https://rozamira.nl/lib/ae/da/da.htm#53-1>> (15.01.2020).
- Булгаков 1911:** Булгаков, С. Н. *Два града. Исследование о природе общественных идеалов*. [Bulgakov, S. N. Dva grada. Issledovanie o prirode obshhestvennyh idealov.] Москва: Путь, 1911.
- Грушецки 1990:** Грушецкий, В. И. «Мечты высокой вольный пленник...» [Grushetskij, V. I. «Mechty vysokoj vol'nyj plennik...»] // Андреев, Д. Л. *Железная мистерия*. Москва: Молодая гвардия, 1990, 5 – 8.
- Грушецки 1991:** Грушецкий, В. И. Человек синей эпохи. [Grushetskij, V. I. Chelovek sinej epohi.] // Андреев, Д. Л. *Роза Мира*. Москва: Прометей, 1991, 283 – 286.

- Грушецки 2006:** Грушецкий, В. И. Сказание о мире истинном. [Grushetskij, V. I. Skazanie o mire istinnom.] // Андреев, Д. Л. *Избранные произведения: В 2-х т.* Москва: Арда; Сфера, 2006, т. 2, 7 – 18.
- Динисий Ареопagit 1997:** Дионисий Ареопagit. *О небесной иерархии.* [Dionisij Areopagit. O nebesnoj ierarhii.] Санкт-Петербург: Глагол; Русского христианского гуманитарного института; Университетская книга, 1997.
- Дронов 2010:** Прот. Дронов, В. Даниил Андреев – духовый поэт русского Православия. [Prot. Dronov, V. Daniil Andreev – duhovyj poet russkogo Pravoslaviya.] // *Даниил Андреев: pro et contra.* Санкт-Петербург: Русская христианская гуманитарная академия, 2010, с. 321 – 330.
- Дунаев 2010:** Дунаев, М. М. Даниил Андреев (фрагмент исследования «Православие и русская литература»). [Dunaev, M. M. Daniil Andreev (fragment issledovaniya «Pravoslavie i russkaya literatura»).] // *Даниил Андреев: pro et contra.* Санкт-Петербург: Русская христианская гуманитарная академия, 2010, 358 – 418.
- Епшайн 2010:** Эпштейн, М. Н. Роза Мира и царство Антихриста: о парадоксах русской эсхатологии. [Epshteyn, M. N. Roza Mira i tsarstvo Antihrista: o paradoksah ruskoj eshatologii.] // *Даниил Андреев: pro et contra.* Санкт-Петербург: Русская христианская гуманитарная академия, 2010, 419 – 474.
- За и Против 2010:** *Даниил Андреев: pro et contra.* [Daniil Andreev: pro et contra.] Санкт-Петербург: Русская христианская гуманитарная академия, 2010.
- Закурдаев 2013:** Закурдаев, И. В. *Владимирский централ. История Владимирской тюрьмы.* [Zakurdaev, I. V. Vladimirskiy tsentral. Istoriya Vladimirskoy tyur'my.] Москва: РИПОЛ классик, 2013.
- Йонин 2005:** Ионин, Г. Н. Поэт и прозаик. [Ionin, G. N. Poet i prozaik.] // *Русская литература XX века. Прозаики, поэты, драматурги. Библиографический словарь: в 3-х т.* Москва: ОЛМА-ПРЕСС Инвест, 2005, т. 1, 78 – 82.
- Колцов 2003:** Кольцов, А. В. *Фактические подтверждения прозрений Даниила Андреева.* [Kol'tsov, A. V. Fakticheskie potverzheniya prozrenij Daniila Andreeva.], <<http://www.rodon.org/koltsov/fppda.htm>> (25.01.2020).
- Колцов 2005:** Кольцов, А. В. *«Роза Мира» в соотношении с другими учениями и системами идей.* [Kol'tsov, A. V. «Roza Mira» v sootnoshenii s drugimi ucheniyami i sistemami idej.], <<http://www.rodon.org/koltsov/rmvssduisi.htm#pri>> (13.02.2020).

- Колцов 2010:** Кольцов, А. В. *Предисловие в «Розе Мира»*. [Kol'tsov, A. V. Predislovie k «Roze Mira».],
<<http://www.rodon.org/koltsov/pkrm.htm>> (15.01.2020).
- Померанц 2009:** Померанц, Г. С. Даниил Андреев и его произведение «Роза Мира». [Pomerants, G. S. Daniil Andreev i ego proizvedenie «Roza Mira».] // *Вестник культурологии*, 2009, № 4,
<<https://cyberleninka.ru/article/n/daniil-andreev-i-ego-proizvedenie-roza-mira>> (14.03.2020).
- Романов 1993:** Романов, Б. Н. «Русские боги» Даниила Андреева. [Romanov, B. N. «Russkie bogi» Daniila Andreeva.] // Андреев, Д. Л. *Собрание сочинений: В 3-х т.* Москва: Моск. рабочий, 1993, т. 1, с. 432 – 445

СТРУКТУРА НА ШАДАНАКАР

Светове	Материалност	Сакуали
„ДУХОВЕН“ КОСМОС	„Духовна“	Макробрамфатура на Галактиката
5 (+) ВИСШИ СВЕТОВЕ	Метаефирна (5 – 6-измерна)	7. Световната Салватера 6. Елитът на Шаданакар 5. Светове на контакт с Йерархиите на Макробрамфатурата 4. Сакуала на Световната Женственост 3. Сакуала на Демиурзите и Съборните души 2. Сакуала на Великите Йерархии 1. Синклит на Човечеството
4(+) СРЕДНИ СВЕТОВЕ	Астрална	7. Висшите Аспекти на Върховните религии 6. Сакуала на Космическите инволтажи 5. Сакуала на световите от „Великото Задължително“ 4. Сакуала на Ангелите 3. Фонгаранда
		3 – 4-изм.
		2. Сакуала на Деймоните
3(+) ИЗДИГАЩИ СЕ СВЕТОВЕ		3-изм.
		1. Сакуала на Егегорите
		2. Сакуала на Затомисите (19, 14)
		1. Сакуала на Просветлението: г) Готимна в) Нертис б) Файр
		3-изм.
		а) Олирна
2(+) СВЕТОВЕ НА ЖИВОТИНСКО ТО ЦАРСТВО	Ефирна (3-изм.)	г) Ермастиг в) Исонг б) Жимейра а) Исонг
1(+) СВЕТОВЕ НА СТИХИАЛИТЕ	Ефирна (3-изм.)	3. Върховни Стихиасти 2. Светли Стихиасти 1. Помрачени Стихиасти (демонизирани, сиви)
0. ЕНРОФ	Физическа (3 изм.)	Физически свят
1(-) ДЕМОНИЧНА ОСНОВА (Демонични светове)	Ефирна. Инфрафизика (1 – 5-изм.)	1. Демонични Стихиасти (3-изм.) 2. Светове на Възмездие (3-изм.) 3. Штрасти и Уицраори (4-изм.) 4. Основа: а) Шог (многоизмерен) б) Дигм (5-изм.) в) Гацарва (2-изм.) г) Дио (1-изм.)



Световите на животинското царство и стихиасти не са посочени отделно.
В схемата те са представени от световите на Енроф и Олирна.

Структурата на Шаданакар (по В. А. Корчак)